

6 ZÁVĚRY A DOPORUČENÍ

6.1 Pozitivní zjištění

- Navštívené školy vyvíjely a v praxi uplatňovaly velmi širokou a pestrou škálu strategií pro podporu žáků ze znevýhodněného rodinného prostředí. Vedení škol i učitelé dokážou definovat dopady sociálního znevýhodnění do vzdělávání a aktivně hledat adekvátní opatření. Některé školy uplatňovaly i zahraniční inspirace a předávání zkušeností mezi školami v ČR. K rozšířeným opatřením patřilo odstraňování finančních bariér pro žáky, nabídka volnočasových aktivit a doučování, komunikace a budování vztahů s rodinami žáků.
- Při hledání strategií jim pomáhaly vhodně nastavené dotační programy, v daném období především Šablony II (OP VVV). Realizovaná opatření se jevila jako funkční, v praxi aktéry vítaná a využívaná. Členové vedení škol byli aktivní ve vyhledávání dostupných finančních zdrojů pro práci se sociálně znevýhodněnými žáky. Dostupné finanční prostředky pro práci se žáky z vyloučených lokalit nabízely také inkluzivní projekty organizované na úrovni obce nebo širších územních celků (MAP).
- Pedagogičtí pracovníci se z velké části snažili o porozumění životnímu kontextu sociálně znevýhodněných žáků. Znalí rodiny svých žáků a snaží se na potřeby žáků reagovat adekvátními opatřeními. Jsou více otevřeni inovacím, spolupráci i aktivitám profesního rozvoje než kolegové z ostatních škol. Využití asistentů pedagoga ve třídách se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami přispívalo ke kvalitě sledovaných vyučovacích hodin.
- Ve školách se rozvíjí síť specializovaných pedagogických pracovníků (školní psychologové, školní speciální pedagogové, sociální pedagogové), školních asistentů (využity byly i pozice kariérových poradců, koordinátorů inkluze). Ukazuje se, že pozice specialistů jsou ve školách prospěšné, mají významný potenciál zlepšovat odbornou péči o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, odlehčovat učitelům, přispívat k budování pozitivního školního klimatu a vztahů s místní komunitou.
- Je oceňována možnost využívání podpůrných opatření pro podporu žáků, u sociálně znevýhodněných žáků jsou využívány zejména asistenti pedagoga a pedagogické intervence
- Byl zaznamenán úspěšný příklad desegregace školství a ucelené podpory sociálně znevýhodněných žáků na úrovni obce, který může být pro řadu dalších měst v mnohém vodítkem.

6.2 Rizika zvolených strategií

- Velmi vysoké požadavky na vedení školy, které ústí ve velmi vysoké pracovní nasazení ředitele nebo celého vedení a k závislosti realizace školních strategií na jedné nebo několika málo přetížených osobách v rámci školy. Učitelé odpracují v průměru více hodin nad rámec nepřímé pedagogické činnosti, než je obvyklé v dalších školách.
- V oblasti financování nízká kontinuita opatření způsobená jejich závislostí na projektových výzvách, které jsou krátkodobé (zpravidla 2 roky), i pro opatření, která vyžadují řádově delší časové období, aby mohl být zřetelný efekt (např. činnost školních specialistů, doučování žáků). Zkušeností s rušením pozic, které se v praxi osvědčily, ale následně musel být osvědčený pracovník propuštěn, si již školy prošly a mají z nich obavu (např. u školních psychologů, bývalých romských asistentů, prostředníků pro kontakt s romskou komunitou na území města apod.). V historii škol je možné dohledat řadu realizovaných projektů, jejichž efekt po skončení není zřejmý. Podobný problém je i u opatření vázaných na podpůrná opatření doporučená na určitou dobu poradenským zařízením. Podpůrná opatření zcela nepokrývají potřebu dodatečného financování strategií pro vzdělávání sociálně znevýhodněných žáků a je potřeba je doplňovat dalšími zdroji financování.
- Bariéru představují postoje některých učitelů ke vzdělávání sociálně znevýhodněných žáků, obzvláště u žáků ze sociálně vyloučeného prostředí, kde je potřeba překonávat zaběhnuté stereotypy školní práce a představy o podobě spolupráce školy a rodiny.
- Nedostatek dostupných pedagogických pracovníků. V rámci šetření byly zjišťovány bariéry v zaměstnávání školních specialistů. Nerealizovaná poptávka byla zaznamenána především u pozice školního psychologa. Nízká míra podpory pro začínající školní specialisty (především u pozic školní psycholog, školní speciální pedagog, sociální pedagog). Místně se přidává nízká dostupnost kvalifikovaných učitelů (v jedné ze škol činil podíl nekvalifikovaných pedagogů 40 %).